20 ta' Mejju, 1963

Imħallfin:

S.T.O. Prof. Sir Anthony J. Mamo, O.B.E., C.St.J., Q.C., B.A., LL.D., President.
Onor. A.J. Montanaro Gauci C.B.E., K.M., LL.D.
Onor. W. Harding, C.B.E., K.M., B.Litt., LL.D.

Nicola Ciappara

versus

Carmela Carusa noe

Rogatorji — Formalitajiet Essenzjali — Parti f'kawża tista tixhed permezz tar-Rogatorji.

Anki l-parti f'kawża, jekk tkun assenti minn dawn il-Gżejjer, għanda d-dritt tagħti x-xhieda tagħha, permezz ta' rogatorji.

Biex il-Qorti tilqa t-talba għas-smiegħ ta' xhieda permezz tar-rogatorji, hu essenzjali li jiġu osservati l-formalitajiet preskritti fl-art. 614 u 615 tal-Kodiċi ta' Proċedura.

Il-Qorti, rat is-sentenza preċedenti tagħha tal-5 ta' Frar, 1960, li fiha hemm is-soltu rijasunt taċ-ċitazzjoni ta' l-attur u tan-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuta nomine u li biha ġiet konfermata s-sentenza ta' l-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ tas-6 ta' Ottubru, 1959 li kienet irrespinġiet l-eċċezzjoni preliminari sollevata mill-konvenuta u ordnat is-smiegħ fil-meritu;

Rat id-degriet ta' l-istess Onorabbli Qorti tal-Kummerċ ta' l-14 ta' Marzu, 1963, li bih ordnat lil Perit Legali jżomm seduta fis-26 ta' l-istess xahar biex dak in-nhar jinstemgħu diversi xhieda u l-konvenuta tipproduċi d-dokumenti kollha li jidhrilha li għandha tipproduċi, u ordnat lill-Perit iżomm is-seduta anke jekk xi waħda mill-partijiet u d-difensur tagħha ma jidhrux mingħajr raġuni tajba u mbagħad l-istess Perit għandu jippreżenta mill-aktar fis ir-relazzjoni;

Rat ir-rikors tal-konvenuta tas-16 ta' Marzu, 1963 li bih appellat minn dak id-degriet u talbet li jiġi riformat fis-sens li jiġi revokat f'dik il-parti fejn il-Pert Legali ġie ordnat jippreżenta mill-aktar fis ir-relazzjoni tiegħu u jiġi konfermat fil-kumplament u li tiġi awtorizzata li, wara li jispiċċaw il-provi kollha taż-żewġ partijiet li hawn Malta, tisma' xhud

permezz ta' ittri rogatorji lill-konvenut Anthony Lia u jiġi mogħti kull provvediment ieħor li l-każ jirikjedi, bl-ispejjeż ta' dan l-appell kontra l-attur;

Rat ir-risposta ta' l-attur li wieġeb illi d-degriet appellat għandu jiġi kkonfermat bl-ispejjeż kontra l-appellanti;

Rat l-atti kollha tal-kawża, semgħet it-trattazzjoni u kkunsidrat;

Biex il-punt sollevat bl-appell jista' jiftiehem, id-degriet appellat jeħtieġ li jiġi allaċċat mar-rikors tal-konvenut ta' l-14 ta' Ġunju, 1961 (fol. 123) u mad-degriet ta' l-ewwel Onorabbli Qorti tal-15 ta' xahar u mad-diversi provvedimenti in segwitu mogħtija fuq l-istess kwistjoni minn dik l-Onorabbli Qorti. B'dak ir-rikors l-appellanti kienet, wara li esponiet illi għall-aħjar istruzzjoni tal-kawża kienet indispensabbli x-xhieda tal-konvenut Anthony Lia, talbet li l-Qorti tiddikjara b'degriet li kien neċessarju l-eżami ta' dak ix-xhud skond it-termini ta' l-artikolu 613 tad-Kodiċi ta' Proċedura Ċivili. Fuq dik it-talba l-ewwel Onorabbli Qorti "irriservat li tipprovdi wara li r-rikorrenti tkun uniformat ruħha mad-disposizzjonijiet kontenuti fl-artikolu 614 u 615" ta' dak il-Kodiċi.

Skond l-artikolu 613 meta l-parti f'kawża quddiem Qorti Superjuri. . . . . turi b'sodisfazzjoni tal-Qorti ix-xhieda ta' persuna li qegħda barra minn dawn il-Gżejjer hi indispensabbli għad-deċiżżjoni tal-kawża, dik il-Qorti tista' tiddikjara b'degriet li hu meħtieġ l-eżami ta' dak ix-xhud u tissospendi l-kawża.

Għal dan l-artikolu jsegwu l-artikolu 614 u 615. Skond l-ewwel wieħed minnhom it-talba għal dan l-eżami għandha ssir b'ċitazzjoni jekk magħmula qabel is-smiegħ tal-kawża,

jew bil-fomm jekk magħmula waqt is-smiegħ u **fil-każ il-wieħed u l-ieħor il-parti li titlob is-smiegħ ta' dak ix-xhud,** meta **tagħmel it-talba għal daqshekk** il-Qorti bil-miftuħ (in making the demand in open court) **għandha ġġib il-mistoqsijiet magħmulin bil-miktub u tagħti l-isem tal-persuna li għandha tidher għaliha waqt is-smiegħ tax-xhud.**

Skond l-artikolu 615 **l-istess parti li titlob is-smiegħ tax-xhud għandha twettaq bil-ġurament li taf, jew, li għandha** informazzjoni li għandha raġun biżżejjed biex taħseb li hi vera, li dak ix-xhud jinsab fil-lok imsemmi mill-istess parti, u li l-istess xhud jista jiżgura l-verita tal-fattijiet miġjubin fil-mistoqsijiet.

Jidher ċar illi f'dawn id-disposizzjonijiet dak li qed jiġi kontemplat hija xhieda ta' persuni li l-parti trid tipproduċi ċioe ta' xhieda diversi mill-istess dispożizzjonijiet igħaddu xorta waħda (sintendi mutatis mutandis) fil-każ illi parti li tkun barra minn dawn il-Gżejjer u rappreżentata min-mandatarju jew kuratur quddiem il-Qorti, tkun trid tagħti permezz ta' rogatorji x-xhieda tagħha nifisha l-istess artikolu 564 li jirendi l-partijiet kompetenti biex jixhdu fil-kawża tagħhom, jiddisponi illi "d-dispożizzjonijiet tal-Kodiċi dwar ix-xhieda jgħoddu għall-partijiet fil-kawża";

Issa ma jidhirx li jista' jkun hemm dubju illi r-rekwiżiti fuq imsemmija preskritti mill-artikoli 614 u 615 huma formalitajiet essenzjali tat-talba għall-teħid tad-depożizzjoni bil-mod hemm kontemplat, u kondizzjonijiet li jeħtieġ li ikunu sodisfatti **qabel** ma l-Qorti tista' tiddekreta illi l-eżami hu meħtieġ u, għall-fini tiegħu, tissospendi l-kawża. **"In making the demand"** — igħid testwalment l-artikolu 614 — il-parti li tagħmilha **għandha tipproduċi l-interrogotarju.** U fl-istess stadju l-parti **għandha tagħmel id-dikjarazzjoni ġura-**

mentata imsemmija fl-artikolu 615;

Dan hu naturali u loġiku. Ma tistax il-Qorti altrimenti tissodisfa ruħha illi l-eżami li dan il-mod straordinarju hu indispensabbli u neċessarju ħlief billi jkollha quddiemha l-oġġett ta' prova li trid issir b'dik ix-xhieda, li tista' tirriżulta b'mod konkret mill-interrogatorji li jridu jsirulu. Meta l-Qorti tagħti d-degriet imsemmi fl-artikolu 613 li bih tiddikjara li hu meħtieġ l-eżami tax-xhud dawk il-formalitajiet għandhom ikunu bil-fors ġa ġew osservati: tant huwa hekk illi ma dak id-degriet is-smiegħ ulterjuri tal-kawża jiġi sospiż skond l-istess artikolu u ma jibqax rigward dik il-proċedura ħlief illi l-Qorti tagħti d-degriet l-ieħor imsemmi fl-artikolu 618 biex ir-Reġistratur jikteb l-ittra rogatorjali lill-awtorita ġjudizzjarja tal-post fejn l-eżami tax-xhud għandu jsir;

Issa, fil-każ preżenti, l-appellanti nonostanti li l-ewwel Onorabbli Qorti kienet fil-15 ta' Ġunju, 1961 kif ġa intqal, ġustament irriservat li tipprovdi fuq it-talba tagħha magħmula taħt l-artikolu 613 wara li hi tkun uniformat ruħha ma l-imsemmija disposizzjonijiet ta' l-artikoli 614 u 615 u nonostante li, wara li kienu għaddew iktar min erba' xhur minn dik id-data, l-appellant kienet għada ma uniformatx ruħha ma dak id-degriet, l-istess Onorabbli Qorti iffissatilha, bid-degriet tagħha tad-19 ta' Ottubru, 1961 (fol. 125), tnax il-ġurnata żmien oħra u biex hi tagħmel dak li kien skond il-liġi ġie qabel ordnat: u nonostante li, skond il-verbal fol. 127, l-istess Qorti reġgħet fuq talba ta' l-appellanti tawwlitilha ż-żmien għal xahar ieħor: u nonostante diversi differimenti oħra l-appellanti għadha, anke sa llum stess, anqas għamlet dak li kien messha għamlet mill-bidu u li kien ġie ordnat lilha bl-ewwel degriet fuq imsemmi tal-15 ta' Ġunju, 1961;

F'dawn iċ-ċirkostanzi huwa manifest, anki aparti minn kull raġuni oħra, illi t-talba ta' l-appellanti anqas setgħet legalment tiġi biss kunsidrata.

Għal dawn il-motivi u, salva s'intendi kull diskrezzjoni oħra li l-ewwel Onorabbli Qorti jista' għandha skond il-liġi, din il-Qorti "rebus sic stantibus" tiċħad l-appell u tikkonferma d-degriet appellat bl-ispejjeż kontra l-appellant u tordna li l-kawża tiġi remessa lil dik l-Onorabbli Qorti.